

ՄԻՈՆ

ԽԲ. ՏԱՐԻ-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱԳԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

«مِون» مجله رمنیه شهریه، دینیة، ادبیة، تعابیه

"SION" ARMENIAN MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE, PHILOLOGY.

1968

Մարտ-Ապրիլ

Թիւ 3 - 4

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՑԱԻԵՐԺԱԿԱՆ ԱՊՐԻԼԸ

Յարանորոգ եւ մշտաշարժ, Բնութիւնը՝ իր անյեղլի օրէնքներով դարձեալ այս Ապրիլին պատուած է կուրծքը մայր հողին, ու համայնատարած կանաչին մէջէն կանչն է դարձեալ կեանքին, որ աւետաբեր երգ մը իբրեւ՝ հետզհետէ բարձրացող իր ելեւէջներով կու գայ հռչակել յաղթանակը զարթօնքին, յարութեան:

Տերեւախիտ ճիւղերը որթերուն —երէկ տակաւին մերկ եւ երեւութապէս անկենդան—, կ'երգեն հրաշքը այդ զարթօնքին. նորաբողբոջ ծաղիկներով բեռնաւոր ոստերը ծիրանիներուն, դարնան զով շունչին հետ կը բերեն թարմութիւնը վերընձիւղող բնութեան. եւ ամէն դուռի վրայ ու փակ իւրաքանչիւր պատուհանի ապակիի երեսին՝ կ'արձագանգէ յստակ զարկը ինքզինք նորոգող կեանքին: Զիւներէն ետք եւ փոթորիկներէն, մտատանջութեան եւ յարատեւ սպասումի օրերէն յետոյ՝ Բնութեան կը դիմէ Մարդը, ընդարմացած սրունքներով այլ հետզհետէ հողին վրայ հաստատուող իր քայլերով:

Վերածնող կեանքի եւ ուրախութեան այս օրերուն, գրեթէ անկարելի կ'ըլլայ մտածել խաւարի այն ուժերուն՝ որոնք, բը-

նազդական ներքին անվտանգ մղումով մեր փորձեցին ծառանալ նոյն այդ կեանքին դէմ, ու կեանքի եւ Մահուան կրկնախաղին մէջ նախընտրեցին առաքեալներ ըլլալ աւերումին եւ սպաննութեան: Անիմանալի պատճառներով, որոնք ժողովուրդներու դարաւոր պատմութեան մէջ յաճախ արձակած են մրափող դազանը մարդոց էութիւններէն ներս, ամբողջ ցեղ մը մահուան տարուեցաւ եւ լեռներու ու ձորերու, դաշտերու եւ անապատներու մէջ անճիտուեցաւ ու տասանորդուեցաւ: Եթէ այդ ցեղին յանցանքն էր իր տկարութիւնն ու անպաշտպան վիճակը, այլ ան ունէր մեծազոյն պատճառը իր ապրելու իրաւունքը իրեն հաւատակից ու քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն յուսալու: Սակայն առանձին՝ ամբողջ աշխարհի երեսին, լքուած դինք դարպասողներէն եւ իր կարծեցեալ բարեկամներէն, այդ ցեղը՝ որուն հազարամեակներ երկարող կեանքին մէջ անթիւ էին փոթորկայոյց վերիվայրումները, անգամի մը համար եւս Մահուան մողոքին նետեց այն ամէնը ինչ որ ունէր, շահելու համար իրաւունքը կեանքին, ստանալու համար բարձրագոյն շնորհը իր ոտքերուն վրայ իր սեփական ուժերով ամրանալու եւ հաստատուելու:

Թափեցան տերեւները մեր ցեղի ծառին՝ երբ նոյնիսկ աշուն չէր տակաւին, տապարահար ինկան մերկ ճիւղերը եւ կացինը չխնայեց նոյնիսկ խորարմատ մեր բունին, որուն անվնաս պահպանման համար դարեր եւ դարեր շարունակ մեր հաւաքական ճիւղն ու հաւատաւոր եռանդը հեղեր էինք պարարտ հողին: Եւ եթէ սկեպտիկ այս դարուն պէտք է բացատրուին ու պատճառաբանուին նոյնիսկ հրաշքները, այն ատեն կրնանք ա՛յս ճիւղով եւ ապրելու տենչանքի ա՛յս անվհատ հաւատքով բացատրել հրաշքը մեր կտրատուած ու խորշակահար ծառի վերընձիւղման:

Ինչպէս պետութիւն մը որ կեանքի ու մահուան վճռական գուպարին մտած, պատերազմի ասպարէզ կը նետէ իր պահեստի ամենայնոքին դինուորն անգամ՝ ի հաշիւ յաղթութեան որ չի՛ կրնար չգալ, նոյնպէս եւ մենք գործածեցինք մեր ցեղային նկարագրին ու դիմագծին ամենէն վերջին մասնիկներն իսկ, եւ արիւնաքամ, կիսամեռ ու մերկ՝ մեր ճակատագրի մեծազոյն փորձութենէն դուրս ելանք պայծառ ճակատներով ու յաղթական ոգիով: Սարսափելի էր պայքարը եւ անհաւասար, սակայն որովհետեւ մենք «անմեղ էինք, լիքը սիրով ու հաւատով անասան», որովհետեւ «վառ յոյսերով» կը նայէինք «դէպի Հայոց ապագան», կրցանք մահուան մէջ իսկ գիտնալ թէ պիտի ապրէինք ու տեւէինք, նոյնիսկ եթէ կտորակուած եւ բաժան-բաժան:

Եւ հիմա, գիտնէն վեր քաշկռտուող վիրաւորի մը նման երբ ա՛լ կեցած ենք մեր ամբողջ հասակով եւ կը ճգնինք հաւաքել մեր ուժերը՝ որոնք այնպէս անխնայ գործածք էինք, մեր կամքը խոչընդոտներու կը զարնուի եւ յուսահատութիւնը բարձրագույն մեր երեսին կը գոռայ: Հեռու՝ հայրենի հողէն, պարտաւոր՝ Հայաստանի անունով եւ երազով միայն ապրելու, եւ մեր ոտքերը օտար անապահով ճամբաներու անգուլթ քմայքներուն ենթակայ՝ երեւութապէս անկարելի կը գտնենք ուժերու նման վերանորոգում մը, անկարելի՝ արտասահմանի մէջ իրբեւ մէ՛կ հա-

աջականութիւն ապրելու տենչը, բայց կարելի ու գրեթէ պարտադիր՝ մեր ամբողջական ձուլումն ու անհետացումը:

Սակայն ինչո՞ւ եւ ուրկէ՞ նման ճակատագրականութիւն մը, ո՞ր օրէնքով եւ ինչպէ՞ս անխուսափելի պարտադրանքի մը ձեւը կ'առնէ այս համոզումը մեր մէջ, արմատանալու չափ մեր հոգիներէն եւ մտայնութիւններէն ներս: Ինչո՞ւ կը մոռնանք որ մեր ցեղի նկարագրին ամենէն ցայտուն գիծը միջավայրին յարմարելու եւ ռակայն ինքնուրոյնութիւնը պահելու ատակութիւնն է, դարերու փորձառութեամբ ամրացած: Ինչո՞ւ չենք ուղեր օգտագործել մե՛ր ձեռքերով իրագործուած նիւթական այն բարօրութիւնը՝ որուն մէջ կ'ապրինք արտասահմանի ափերուն վերայ, զայն վերածելու համար ոգեկան արժէքի եւ հայապահպանման ամենէն ամուր յենարանի: Ինչո՞ւ կը կորսնցնենք մեր հաւատքը մեր ներծին առհաւական կարողութիւններուն վրայ եւ փոխանակ ճիգով ու պայքարով յաղթանակելու՝ կը նախընտրենք անփութութեամբ եւ ջլատող անյուսութեամբ պարտուիլ ու հոսանքն ի վար քշուիլ: Մեր նախնիքները այսպէս չապրեցան ու այսպէս չգործեցին. փաստը այս հաստատումին՝ մեր գոյութիւնը իբրեւ Հայ, նոյնիսկ եթէ աքսորական եւ թափառաշրջիկ: Այսպէս չե՛ն ապրիր ու այսպէս պարտաւոր նկարագիր չե՛ն ունենար բոլոր այն ժողովուրդները՝ որոնք նպատակ մը ունին իրենց կեանքին մէջ եւ որոնք իրենց իտէալին համար գիտեն ծրագրել, կազմակերպել ու գործել. որոնք իրենց ցեղային թերութիւններն ու սխալները քննելով ու դարմանելով հանդերձ՝ չեն իյնար ամբաստանութիւններու եւ եղբայրասպան վէճերու մէջ, այլ՝ գիտեն յառաջահայեաց ըլլալ ու կեանքի մանրութները ձգել մանրութներով ապրողներուն: Արդեօ՞ք մեզի համար եւս մանրութները սկսած են աւելի արժէք ու գերակշիռ հանգամանք ստանալ, քան գլխաւոր կէտ նպատակին մեր գոյութեան ու մեր կեանքին:

Գիտենք որ մեր էութեան հակառակ է անպայքար նահանջ մը, գիտենք որ ճակատագրապաշտ եւ կոյր համակերպում մը անհաշտ է մեր սքանչելի պատմութեան փաստերուն եւ տրամաբանութեան. եւ վերջապէս՝ գիտենք որ ժամանակաւոր ընդարմացումէ եւ նպատակի առժամեայ մշուշումէ մը ետք՝ չի՛ կրնար մեր երկնակամարը չբացուիլ զարնան այս կապոյտ ու կանաչ օրուան նման, եւ գիտենք որ չեն կրնար դէպի բացուող դարունն ու կեանքը չդիմել անոնք՝ որ երիտասարդ ու կաշմբողուն, պիտի ըլլան մեր կեանքի սերմնացաններն ու ապագայի հնձուորները: Գիտենք, կը հաւատանք, համոզուած ենք որ անոնք պիտի գան, եւ իրենց ջլապինդ բազուկներով պիտի երկնեն յաղթանակը կեանքին՝ Մահուան վրայ, որպէսզի ա՛լ վերջապէս հանգստանան մեր բիւրաւոր նահատակները եւ մեր տարիներու պանդխտութիւնն ու աքսորը դառնան ձմրան մռայլ օրերու յուշ ու սպասում՝ նորածին Գարնան մէջ:

Ա. Գ.